

eller fru Eivor Engström från Äskekärr, som båda trakterar dragspel och sjunger.

Den s.k. "hemfösarn" brukar på kalasen bestå av kaffe med kakor, så när detta är serverat vet man att nu är det dags att gå hem. Då är klockan omkr. 1 på natten. Det vanligaste brukar vara så där en 9 sorters kakor och tårta, men naturligtvis förekommer också flera sorter, ja ibland upp till 15 sorter, men detta hör som tur är till sällsyntheterna. Men den sista tiden verkar det som om folk hade kommit underfund med att det är allt bra dumt med en

massa kakor när man är så mätt, så nu är det enbart kaffe och tårta. Men bland de sorter som nog aldrig saknas är *sockerkringlorna*, som jag tror är rätt så speciella just för Västergötland, och så är det förstas sandbakelser, chokladkakor, bondkakor, drömmar, pepparkakor m.fl. sorter, någon mjuk kaka och till påtåren alltid tårta.

Ja, ungefär så här har vi det till vardags och fest i Skeby vid mitten av 1950-talet.

Kap 18. UNGDOMENS FRITID FÖRR OCH NU

Av Helfrid och Ivar Jansson

Innan radion, TV:n och nöjesindustrin hade gjort sitt intåg på landsbygden, fick bygdens folk försöka roa sig efter bästa förmåga på egen hand. Visserligen förekom på marknaderna olika underligheter, en och annan cirkus kom väl till städerna, men annars fick både unga och gamla själva hitta på vad dom skulle roa sig med.

Först och främst var det nog *dansen*, som utövades då tillfälle bjöds. På kalas och bröllop dansades det. Ungdomen anordnade lekstugor och "hopaläggsbaler" d.v.s. några åtog sig att ordna en dans i någon öde stuga, eller man kunde förmå någon bonde att upplåta sitt hem, och så delades kostnaderna upp bland pojarna, som var med. Under skottåren ordnade alltid flickorna en bal, och även någon gång dessemellan. Ibland inträffade det att även objudna gäster infann sig vid balerna, men de jagades bort.

För år 1837 meddelas i en kassabok för Skeby socken: "Uptages pliktpenningar för en av några ibland Skeby sockens ungdom hållen olovlig *lekafton* och därunder begånget slagsmål 2 Rdr. 24 skilling". Och från år 1836 upptages: "Pliktpengar av en som skjutit vid kyrkan 16 skilling". Vad följande har för bakgrund kan vara svårt att förstå: "25 aug. 1842: För försålt löftesbrott och kyrkogården 4 Rdr. 16 skilling".

Anda till framåt 1860 finns det upptaget bötesföreläggande som t.ex. "Drängen Petter i X-gården eller hemmansägaresonen (namnet) i (gårdsnamnet) bötat för otidigt sängelag 1 Rdr. 16 skilling". Den bötessumman var lika för rik som fattig. Det är rätt lustigt att se några rader i kassaboken som ser ut så här: "Vid bröllop hos en hemmansägare insamlat några riksdaler o skilling, sedan givit vid dopet minst 8 skilling sedan uppåt". På nästa rad: "För otidigt sängelag 1 Rdr. 16 skilling". Prästen lurade ingen, han kunde räkna och höll ett vakande fadersöga över sin socken.

På sommaren *dansades* en stund i en korsväg eller på någon slät gräsvall. På Trulsabron nere i byn har det dansats många lördagkvällar på sommaren, likaså utanför lägenheten Backen av St. Skattegården. Ibland sprangs det sista paret ut, eller änkeleken som leken kallas här. Pojkarna lyfte "Långstock", lyfte törestubbe, slog hälkrok, drog fingerkrok, tämjde stutar, drog skorpa m.m. Det senare gick till så att en ganska lång ögla av ett rep bands ihop. Två pojkar stack upp var sin ände av öglorna mellan benen och över nacken, sedan lade de sig på alla fyra och drog åt var sitt håll. *Tyngdlyftning* varvid stenar eller andra tunga saker lyftes, övades även flitigt. En lek bestod i att man tog en stör eller käpp, som ställdes stadigt mot marken, man fattade med ena han-

den högre upp på käppen och med den andra handen ca 2 eller 3 dm. från marken. Sedan gällde det att sno sig runt under den nedersta armen och upp i utgångsläget utan att falla. Ju närmare marken man kunde fatta med den nedersta handen, dess bättre prestation. Man satte sig på marken, satte en stark käpp i knävecken, trädde in båda armarna under käppen och tog tag i håret i pannan och skulle sedan resa sig upp utan att släppa taget. Eller man ställde sig med ansiktet mot en vägg, flyttade sig 4 fotslängder bakåt, böjde sig framåt med pannan mot väggen, tog upp en kvartersbutelj som stod vid väggen, lade båda händerna på ryggen och skulle resa sig upp utan att flytta fötterna eller stödja mot väggen mer än huvudet.

Man övade sig även med att hoppa över ett halmstrå, en golvspringa eller dylikt och skulle därvid hålla med en hand i vardera fotens tår och så hoppa över halmstået så långt att hälarerna kom över och utan att släppa taget i tårna. Ingen lätt prestation precis. Även andra konster såsom att kyssa stortån, eller att lägga upp ett eller ännu bättre båda benen över nacken förekom. Detta senare konststycket var ju mest pojkarna som kunde utföra när dom var i sällskap, men flickorna försökte också på dessa konststycken när de var ensamma.

Styrkan tränades upp på olika vis, och den som kunde prestera verkliga styrkeprov uppskattades mycket. När den harpade säden skulle bäras upp från logen borde en fullvuxen karl kunna bära en tunna vete och helst ensam lyfta säcken på logbalken. Man tävlade med varandra och hade i förf. hem specialiserat sig på att kunna ensam lyfta upp en tunna vete på logbalken och därvid stå med båda fötterna i ett halvskäppemått, en god prestation. En grannpojke som var mycket stark kom på besök vid ett sådant tillfälle och skulle givetvis försöka sig på detta, men gick bet på uppgiften av den anledningen att han hade för stora fötter.

En pojke ansågs ej giftasvuxen förrän han kunde vässa en "staver" = gårdsgårdsstör och bara hålla denna i handen utan att stödja stören mot huggkubben. I Bäckgården och Storegården fanns förr ganska grova fyrkantiga portstolpar av sten, överst prydda av ett stenklott. Dessa stenklott fick tjänstgöra i stället för de nu brukliga skivstängerna vid många tyngdlyftningsövningar. I kopplingsstängerna till de stående tröskverksvandringarna tränade pojkarna överslag, trädde nålen, hängde i krokig arm o.s.v.

Livtag var även en sport som utövades flitigt av pojkarna. På vintrarna förekom *skridskoåkning* och *källbacksåkning* av barn och ungdom. Ett omtyckt nöje var även att åka svingkälke på isen. En påle sattes stadigt ned i

isen, i övre ändan slogs in en sprint, en lång stång vari i grovändan borrats ett hål som trädde på sprinten i stolpen, i stångens andra ända fästades en kälke stadigt, sedan gick man runt inne vid stolpen och sköt på stången. Var stången lång fick kälken god fart.

Då *cyklarna* mera allmänt började komma i bruk i början på 1900-talet, blev det lättare för ungdomen att förflytta sig en längre sträcka, och man var sålunda inte endast hänvisad till de förströelser som förekom i den egna bygden. Men nu började de tidigare nämnda lekarna och upptågen allt mer att falla i glömska och utövades allt mera sällan, för att numera ej alls förekomma.

I cyklarnas barndom förekom det aldrig att de användes på hösten och vintern. När höstrusket började gjordes cykeln väl ren, oljades in och hängdes upp på vinden där den fick hänga till vägarna torkat upp på våren.

Nu började en och annan *sommarfest* att anordnas av föreningar, främst skytteföreningar som nu började bildas på landsbygden. Men det dröjde ända fram till 1920-talet innan det förekom mer än 2 sommarfester här på trakten. Det var Lundsbrunnfesten första söndagen efter midsommar och skyttefesten i Hangelösa. Fram på 1920-talet bildades flera olika föreningar på landsbygden främst idrottsföreningar, och dessa anordnade sommarfester för att stärka sina kassor. Även en och annan

förening från städerna anordnade sommarfester ute på landsbygden, varför det på detta sätt under en lång följd av år var flera sommarsöndagar då det fanns festarrangemang inom räckhåll för bygdens ungdom, än då ingen fest förekom.

Idrott och då i första hand fotboll började allt mer utövas av landsbygdsungdomen på 1920-talet och numera finns idrottsföreningar runt om i bygderna, framförallt i Hangelösa och Källby.

För barnen och ungdomarna i Skeby har Källby samhälle blivit ett centrum. Där finns bl.a. daghem, fritidshem, förskola, scoutstuga, badplats, idrottsförening och samlingslokaler. Men även hemma i socknen finns organiserade fritidsaktiviteter att ägna sig åt, framförallt kyrkans barn- och ungdomsverksamhet och 4 H.

På vintrarna förr åkte Skebybarnen skridskor på Skebybäcken och på Skattegårdsdammen. Hösten 1980 beslöt sig några familjer att göra en isbana åt barnen. Man lät schakta upp en vattensjuk hage på Storegårdens mark vid Skebybäcken. Under vintrarna, när klimatet tillåter, är isbanan en populär samlingsplats för både barn och vuxna. Knappt fyra år senare gjordes även en mindre fotbollsplan i ordning strax intill. Planen har döpts till *Skebyvallen*.

Musik som fritidsintresse i Nohlegården omkring 1915 på fotogenlampornas tid. Ingeborg Andersson spelar på orgeln medan Ernst Andersson och Sigrid Andersson (Skattegården) spelar fiol.